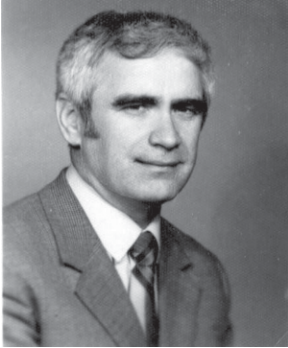

**ION C. BRĂTIANU.
O VIAȚĂ ÎN SLUJBA ȚĂRII
ȘI A NAȚIUNII ROMÂNE
(1821-1891)**

www.editurauniversitara.ro

Sunt ardelean din Țara Moșilor. M-am născut în 1939 în comuna Albac, județul Alba. Părinții mei – Ioan și Sofia – s-au colonizat în anul 1947, în satul Țigmandru, județul Mureș, unde am absolvit școala primară, după care într-o comună vecină, Nadeș, am terminat gimnaziul. Am trei frați și două surori: †Ilie, †Ileana, Sabina, Roman și Gheorghe.

De mic mi-a plăcut cartea. A trebuit însă mai întâi să învăț o meserie. În acest scop părinții m-au înscris la Școala Profesională Metalurgică din Sighișoara, pe care am absolvit-o în 1956, după care am lucrat ca frezor la Întreprinderea „Ambalajul Metalic” din Timișoara.

Drumul vieții m-a purtat apoi la Orșova, unde m-am căsătorit cu Maria Tutunaru, cum se numea după numele de fată, soția mea. Tot aici am terminat liceul și s-au născut cei doi copii ai noștri: Manuela, căsătorită cu Marius Anghel și Horia, căsătorită cu Nicoleta Sima, de la care avem trei nepoți: Monica-Ioana, Vlad-Lucian și Diana-Mădălina.

În 1972 am absolvit Facultatea de Istorie a Universității din București, iar în 1997 Universitatea „A.I. Cuza” din Iași mi-a acordat titlul științific de doctor în istorie. În plan profesional mi-am continuat activitatea la catedră, mai întâi la Școala nr.142 din București iar apoi la Școala nr 1. Chitila, județul Ilfov, de unde în 2003 am fost pensionat. În anul 2000 mi s-a acordat gradul didactic I și gradația de merit în învățământ. Pentru o viață pusă în slujba copiilor și pentru contribuția la dezvoltarea învățământului din Chitila, Conducerea acestei Școli, în 22 ianuarie 2010, mi-a acordat *Diploma de Excelență*.

Paralel cu această activitate, am avut și am preocupări științifice. Sunt singurul istoric care după 1989 am publicat studii și cărți despre istoria organizațiilor de tineret din România. Dintre ele menționez:

- elaborarea și publicarea în 1998 a tezei de doctorat într-o carte de 254 pagini, intitulată *Istoria Mișcării Social-Democrate de Tineret din România (1848-1998)*, Editura Fundației „Constantin–Titel Petrescu”, București, 1998, tipărită în 1000 de exemplare;

- studiul *Tineretul Național-Liberal între anii 1928-1948*, publicat în *Revista Istorică*, tom IX, Nr. 1-2, 1998, Editura Academiei Române;

- *Istoria Tineretului Național Liberal. Făuritorii României moderne, modele pentru tineri (1821-2008)*, Editura Orizonturi, București, 2008, 454 pagini, tipărită în 1000 exemplare;

- Din activitatea publicistică amintesc articolele: *400 de ani de la asasinarea lui Mihai Viteazul și Personalitatea lui Napoleon Bonaparte*, tipărite în *Revista Școlii nr.1 Chitila-Ilfov*; *Religia strămoșilor noștri din antichitate și până în pragul epocii moderne. Referiri la situl arheologic Chitila-Fermă din județul Ilfov*, apărut în *Revista Inspectoratului Școlar, Casa Corpului Didactic Ilfov, Univers Didactic Ilfovean; Mărturiile unui român care a scăpat de „boala” oportunistului și Politica „Prin noi înșine”, elaborată de Ion C. Brătianu, ne-ar scoate țara din actuala criză*, publicate în ziarul *Economistul*, cotidian al comunității economico-financiare din România.

I. Todea

IOAN TODEA

**ION C. BRĂȚIANU.
O VIAȚĂ ÎN SLUJBA ȚĂRII
ȘI A NAȚIUNII ROMÂNE
(1821-1891)**

**EDITURA UNIVERSITARĂ
București, 2011**

Sponsor: Antonel Tănase

Tehnoredactare computerizată: Manuela Anghel, Ameluța Vișan

Coperta: Angelica Mălăescu

Corectura: Gheorghe Iovan

Coperta I – Portretul lui Ion C. Brătianu

Coperta IV – Fotografia familiei lui Ion C. Brătianu

Copyright © 2011

Editura Universitară

Director: Vasile Muscalu

B-dul Nicolae Bălcescu 27-33,

sect. 1, București.

Tel./Fax. (021) 315.32.47 / 319.67.27

www.editurauniversitara.ro.

e-mail: redactia@editurauniversitara.ro

EDITURĂ RECUNOSCUTĂ DE CONSILIUL NAȚIONAL AL
CERCETĂRII ȘTIINȚIFICE DIN ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR
(C.N.C.S.I.S.)

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

TODEA, IOAN

Ion C. Brătianu : o viață în slujba țării și a națiunii române :
(1821-1891) / Ioan Todea. - București : Editura Universitară, 2011

Bibliogr.

ISBN 978-606-591-221-2

94(498)”18” Brătianu, I.C.

929 Brătianu, I.C.

© Toate drepturile asupra acestei lucrări sunt rezervate Editurii Universitare.

Distribuție: tel/fax: (021) 315.32.47

(021) 319.67.27

comenzi@editurauniversitara.ro

ISBN 978-606-591-221-2

CUPRINS

Cuvânt înainte	11
Prefață	13
I. Copilăria și tinerețea lui I.C. Brătianu	18
II. Urmărilor Revoluției din 1821, condusă de Tudor Vladimirescu. Ocuparea Principatelor de către ruși. Domniile regulamentare	25
III. Revoluția de la 1848 din Țările Române. Ion C. Brătianu, animatorul și salvatorul Revoluției din Țara Românească	29
1. Mișcarea revoluționară din Moldova	31
2. Revoluția din Transilvania	34
3. Debutul lui Ion C. Brătianu în activitatea revoluționară	44
4. Revoluția din Țara Românească. Ion C. Brătianu, animatorul și salvatorul ei	45
a. Complotul din 19 iunie/1 iulie. Guvernul arestat este eliberat de Ion C. Brătianu și Ana Ipătescu	55
b. Ion C. Brătianu înlătură Căimăcămia de la putere - 30 iunie/12 iulie	60
c. Noi acțiuni ale Guvernului revoluționar	62
d. Ion C. Brătianu, angajat plenar în lupta împotriva pericolului otoman	64
e. Sub presiunea rusă, politica turcilor se schimbă. Ion C. Brătianu, șef al Poliției Capitalei. Ocuparea Principatelor de oștile otomane și ruse	67
IV. Exilul conducătorilor Revoluției. Fixarea noilor obiective strategice. Revenirea în țară	74
V. Ion C. Brătianu și familia sa	88
VI. Contribuția lui Ion C. Brătianu la Unirea Principatelor și instaurarea dinastiei străine	98
VII. Partidul Național Liberal la început de drum. Ion C. Brătianu și C.A. Rosetti, primii săi președinți	107
VIII. Proclamarea Independenței și Războiul antiotoman. Ion C. Brătianu, artizanul marilor succese obținute de România și armata ei în anii 1877-1878	120
IX. Noi aspecte ale gândirii sale creatoare	140

1. Pe scurt despre liberalism ca doctrină a burgheziei	144
2. Politica „ <i>Prin noi înșine</i> ”, piatră de temelie a doctrinei liberale. Elaborarea și conținutul ei	147
3. „ <i>Prin noi înșine</i> ”, calea dezvoltării și organizării țării pe baze moderne după cucerirea independenței. Neoliberalismul, rezultat al regenerării liberalismului	149
X. Arestările, detențiile și atentatele împotriva lui Ion C. Brătianu	157
1. Arestările și detențiile lui Ion C. Brătianu	157
2. Primele două atentate împotriva lui Ion C. Brătianu	159
3. Al treilea atentat. Demisia lui Ion C. Brătianu din Guvern și numirea fratelui său, Dumitru Brătianu, ca prim-ministru. Demisia acestuia și revenirea lui Ion C. Brătianu în fruntea Guvernului	163
XI. Criza politică din România la începutul anului 1888. Retragerea lui Ion C. Brătianu din fruntea Guvernului și a PNL	170
XII. Trecerea în eternitate a lui Ion C. Brătianu	182
XIII. Aprecieri postume. Monumentul lui Ion C. Brătianu din București. Centenarul nașterii sale. Decesul soției sale, Pia Brătianu	189
XIV. Pe scurt despre opera scrisă a lui Ion C. Brătianu	204
XV. În loc de concluzii și câteva propuneri	208
Note	213
Bibliografie	225
Schema genealogică a familiei Brătianu	230
Culegere de Texte din opera lui Ion C. Brătianu	233
Notă introductivă	234
1. Patrie și Națiune	235
2. Politico-Sociale	242
3. Economico-Sociale	253
4. Educație, Învățământ, Știință și Progres	264
5. Omul și Biserica	272
6. Armata	274
7. Copii și Tineret	277
8. Politica Externă	281
Note	284

CUVÂNT ÎNAINTE

I.C. BRĂTIANU: O UMBRĂ PREA MARE PENTRU URMAȘI

Dacă regele Carol I întemeiază o dinastie, a Hohenzollernilor români, Ion C. Brătianu o creează pe aceea a Brătienilor politici: împreună cu Dimitrie, fratele său, cu Ionel, Vintilă și Dinu, copiii lui, cu George, nepotul lui. Ei izvorăsc din moșnenii din Brătieni, Argeș, adică chiar din mijlocul țării (și să se mai spună că oamenii mari ai unui popor vin mai totdeauna din marginile sale geografice).

Mic de statură, foarte vioi, energetic, om de acțiune, Ion C. Brătianu era înainte de orice o mare voință. Dacă e adevărat ce se zice, cum că esențele tari sunt în flacoane mici, Ion C. Brătianu confirmă cu strălucire zisa. E omul care duce în spinare o epocă în istoria românilor, personalizând-o și caracterizând-o. E cu adevărat omul care trăiește în istorie și face istorie. Pentru că știe ce vrea. E simbolul burgheziei române care se ridică. Și el este unul dintre cei care creează canavaua acestei ridicări. El și prietenii săi, visătorul C.A. Rosetti, nu mai puțin visătorul său frate Dimitrie, pragmaticul Eugeniu Carada și mulțimea oamenilor politici noi (așa de sarcastic întâmpinată de Eminescu în articolele sale din *Timpu*), pe care o înregimentează în 1875 în Partidul Național Liberal, până la 1938 forța politică cea mai puternică a acestei țări, instrumentul cel mai eficace al modernizării ei.

A fost omul acțiunii hotărâte. Într-o vreme în care în România totul era de făcut și de construit, I.C. Brătianu a știut să fie, mai cu seamă, un mare constructor de instituții politice, dar și de pârgii economice și sociale. Dacă n-ar fi fost un Brătianu, el trebuia inventat. Spun mulți că noi astăzi am avea nevoie de un Iorga, în stare să ne scoată din letargie, dându-ne optimismul istoriei. Așa este, dar pentru cei mai mulți cea mai mare nevoie e de un Brătianu, în stare să stârnească energiile din noi și să le pună în lucrare. Deopotrivă în folosul nostru și al țării.

Sunt toate acestea gânduri la citirea cărții lui Ioan Todea dedicată marelui I.C. Brătianu. Ioan Todea se adaugă lui C. Răutu, A. Ferme, Apostol Stan, Sabina Cantacuzino, Șt. Boțoiu, D.A. Sturdza, H. Furtună, Gr. Tăușan ... și încă multor altora care au scris despre marele Brătianu. Ca și predecesorii săi, dl Todea îmbrățișează personalitatea lui Brătianu cu nedisimulată dragoste. E fascinat de amintirea pe care o lasă. O umbră prea mare pentru urmași. Rândurile lui I. Todea sunt un prinos adus acestei amintiri. Sigur, istoricul nu trebuie să aibă simpatii și antipatii pentru personajele istoriei. Dar e greu să rezști fascinației marelui I.C. Brătianu. Și dl Todea nu rezistă. Această lipsă de rezistență e tocmai farmecul cărții autorului nostru. Și suntem convinși că cititorii ei vor gândi la fel ca autorul: oricâte laude i se vor aduce marelui om politic argeșan, tot nu vor fi de ajuns.

Ion Bulei

PREFAȚĂ

Apariția acestei lucrări are loc în anul în care se împlinesc 190 de ani de la nașterea lui Ion C. Brătianu. De aceea, ea reprezintă un omagiu adus celui mai însemnat om politic și de stat român din secolul al XIX-lea.

Primul capitol l-am intitulat „Copilăria și tinerețea lui Ion C. Brătianu”. Găsim aici aspecte privind originea strămoșilor săi, denumirea localității în care s-a născut, mărturii interesante despre bunicii și părinții săi, evoluția lui în anii copilăriei și a studiilor din țară și de la Paris. A făcut parte din prima generație care a studiat pe banii părinților, și s-a întors în țară pentru a contribui la transformarea și progresul ei.

În capitolele următoare, pornind de la ideea că Ion C. Brătianu a fost în fruntea făuritorilor României moderne, îl regăsim în toate evenimentele care au avut loc în acești ani. Ba mai mult, a fost cel care, alături de generația de aur de la 1848, le-a gândit și dat viață. Cu alte cuvinte, a fost strategul și artizanul renașterii României în a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

Din lucrare vom afla cum Ion C. Brătianu, fiu de boier, se răzvrățește contra boierilor, contra privilegiilor, contra acelor care înjugaseră cu atâta cruzime un popor martir, un popor erou, spada creștinătății și a civilizației odinioară.

Îl aflăm, mai întâi, în fruntea Revoluției de la 1848 din Țara Românească ca principalul ei animator și salvator.

Îl regăsim apoi, din 25 septembrie 1848 și până în 25 iunie 1857, în exil în Franța, unde, împreună cu Nicolae Bălcescu și cu ceilalți tovarăși de luptă fac o amplă analiză evenimentelor

revoluționare la care au luat parte, în urma cărora fixează obiectivele etapei următoare de emancipare socială și națională a poporului nostru. Cu alte cuvinte, așa cum sublinia Dimitrie A. Sturdza, „el a arătat forma ce trebuia dată statului român și sub a sa conducere, acea formă și-a recăpătat ființa”.

În capitolul VI al cărții ne referim la contribuția lui la Unirea Principatelor și instaurarea dinastiei străine, ca o continuatoare a dinastiilor românești și fanariote, pentru ca, în cel următor să prezentăm aspecte inedite privind crearea Partidului Național-Liberal, în 24 mai/5 iunie 1875, căruia el i-a dat doctrina și l-a aruncat în luptele victorioase.

La 24 iulie/5 august 1876, Partidul Național-Liberal a ajuns la putere, iar președintele său, Ion C. Brătianu, a fost numit prim-ministru, funcție pe care a îndeplinit-o aproape 12 ani, până în 19(31) martie 1888.

Pentru Ion C. Brătianu, Războiul de Neatârnare din 1877-1878, la care ne referim în capitolul VIII, a însemnat un prilej de maximă afirmare pe scena vieții politice interne și externe.

După acest eveniment, Ion C. Brătianu, în calitatea sa de prim-ministru, și guvernul său, s-a concentrat asupra gospodăririi țării, având ca ax central politica „*Prin noi înșine*”, la care ne referim pe larg. În acest context el pune bazele național-liberalismului român, care a dat naștere României moderne. De altfel național-liberalii înșiși au avut mereu conștiința unei misiuni de îndeplinit: făurirea unui stat național român puternic.

Pentru binele țării, după instituirea regatului în 14/26 martie 1881, prin care ne-am câștigat adevărata independență față de marile puteri, Ion C. Brătianu a adăugat la valorile sale încă două: s-a transformat dintr-un național-liberal „radical” într-unul ponderat și și-a însușit trăsăturile omului de stat modern. În acest sens, edificatoare sunt cuvintele lui Al.

Cretzianu, care în lucrarea sa, *Din arhiva lui Dumitru Brătianu*, la care ne referim și noi, arată că „din oamenii de la 1848, singur Ion Brătianu a avut sau a dobândit mai târziu toate însușirile omului de stat”. Ca urmare, în a doua sa guvernare, începută în 9/21 iunie 1881, Ion C. Brătianu a trecut la dezvoltarea României pe baze capitaliste.

În capitolele IX-XV cititorii cărții vor afla aspecte interesante din gândirea, viața și aprecierile de care s-a bucurat Ion C. Brătianu, atât din partea contemporanilor, cât și a celor ce i-au urmat. El câștiga prin vioiciunea lui personală, prin talentul său de a găsi și păstra prieteni, prin comunicativitatea sa sinceră.

Data fiind valoarea operei scrise a lui Ion C. Brătianu, în finalul cărții am adăugat o *Culegere de Texte*, prin care, cei ce le vor lectura, vor adăuga la calitățile sale de ilustru om politic și bărbat de stat și pe acela de mare cugetător în domeniile istoriei, vieții de stat, economico-sociale, filosofiei, științei, religiei și politicii externe.

Aforismele sale, pe care le menționăm în această parte a lucrării, se ridică la nivelul celor alcătuite de Mihai Eminescu și le întrec pe cele ale lui Titu Maiorescu și ale altor gânditori români din a doua jumătate a secolului XIX.

Bibliografia este în cea mai mare parte edită, însă de mult uitată, dar și inedită.

Deplin conștient că prezentul și viitorul trebuie căutate și în cărțile de istorie, îndemn tinerii, prețuiți atât de mult de Ion C. Brătianu, dar și oamenii politici să parcurgă cu atenție rândurile acestei cărți, să selecteze valorile create și lăsate moștenire de Ion C. Brătianu, în același timp geniu, profet și erou al României moderne.

Termenii de Țară și Român erau de fiecare dată scriși de el cu litere mari. Faptul în sine semnifică valoarea deosebită ce reprezentau aceste cuvinte pentru acest însemnat român, al cărui țel în viață era Țara.

Spiritul și l-a însușit de la inimosul său dascăl Nicolae Simonide, care, la rândul lui, l-a preluat de la Gheorghe Lazăr^I.

Gândind și acționând în acest fel, Ion C. Brătianu ne-a lăsat o dovadă concretă a ce se poate face prin voință fermă, prin demnitate națională și prin credință în puterile proprii. De aceea, se poate spune despre el că, înainte de a fi liberal, a fost un mare român. „De secole, istoria noastră nu cunoaște niciun român care să fi întrupat mai bine aspirațiile Neamului său ca Ion C. Brătianu și care să fi avut fericirea de a le îndeplini în mare parte”, afirma, în cuvântul său, Vasile Lascăr, la funeraliile lui Ion C. Brătianu din 8 mai 1891.^{II}

Patriotismul lui era fără margini. A vândut patru moșii părintești pentru cheltuieli cerute de viața politică și națională. El zicea: *Îndrăzneală în cele bine chibzuite*, vedea lucrurile în viitor și făcea și pe alții să le vadă la fel.

^I *Gheorghe Lazăr (1779-1823), cărturar iluminist român, s-a născut în Avrigh, județul Sibiu. A studiat ingineria, filosofia și teologia la Cluj și Viena, după care a fost profesor la Sibiu.*

Pentru sentimentele sale naționale, oficialitățile maghiare l-au silit să treacă la sud de Carpați. În 1816 ajunge la București, unde în chiliile mănăstirii Sfântul Sava a deschis în 1818 o școală publică în care predă pentru prima dată matematica, gramatica și istoria în limba română, fiind fondatorul învățământului în limba națională în Țara Românească.

El susținea, ca și reprezentanții Școlii ardelene, originea latină a limbii și poporului român, vechimea și continuitatea sa etnică în spațiul fostei Dacii. *Ideile sale au contribuit decisiv la renașterea culturală și națională a românilor și stau la baza renașterii în epoca modernă. Aprinzând scânteia strămoșească a virtuților patriotice, este considerat unul din marii bărbați ai secolului al XIX-lea. În acest spirit s-au format atât profesorul Nicolae Simonide, cât și tânărul său elev, Ion C. Brătianu. În 1821 a fost consilierul lui Tudor Vladimirescu. Un an mai târziu s-a îmbolnăvit, a părăsit Bucureștiul și s-a întors în satul natal, unde s-a stins din viață un an mai târziu.*

^{II} *Telegraful Român, No 645, 11 Mai 1891.*

Pentru toate acestea, în ceea ce ne privește, *il așezăm în primii zece Mari Români ai tuturor timpurilor*. Avem nevoie azi, mai mult ca oricând, de un om politic și de stat ca el. Trăim cu speranța că va apărea, pentru binele națiunii române și a țării, căreia, împreună cu generația sa, i-a pus piatra de temelie în mai puțin de 43 ani.

„Să vorbești despre viața lui Ion C. Brătianu e să vorbești de toată Istoria României de la 1848 până la 1890”, scria într-una din lucrările sale I.G. Duca. „Una se confundă cu cealaltă. Nici nu cred să fie om a cărei viață să fi fost mai strâns împletită de aceea a epocii sale decât viața lui Ion C. Brătianu.” Este ceea ce am făcut și noi în această carte, cum au făcut-o mulți alți istorici și oameni politici din 1891 și până în zilele noastre.

Pe această cale aduc mulțumiri istoricului Emanuel Bădescu de la Cabinetul de Stampe a Bibliotecii Academiei Române, pentru amabilitatea cu care ne-a sprijinit în clarificarea unor aspecte ale conținutului temei, precum și pentru sprijinul acordat în realizarea unor fotografii pe care le prezentăm în lucrare.

Fără susținere financiară nu poți publica o carte. Întregul merit în acest sens îi revine d-lui Antonel Tănase, fruntaș al Partidului Național Liberal. De aceea, și pe această cale, îi aduc calde mulțumiri.

Aceleași mulțumiri aduc și fiicei mele, Manuela Anghel, care, cu multă competență, a realizat procesarea în format electronic a cărții. Fără bunăvoința și efortul ei, lucrarea n-ar fi văzut, curând lumina tiparului.

Nu în ultimul rând, recunoștința mea doamnei Adriana Munteanu și domnului conf. univ. dr. Gheorghe Iovan, redactor-șef adj. al Editurii Universitare, care citind manuscrisul, m-au ferit de unele erori, inclusiv ortografice.

Autorul